

Adalékok, megállapítások a "vörösizap katasztrófa büntetőper" ügyében

2010-es kolontári vörösizap-katasztrófát megelőzően a MAL Zrt. számítások szerint [1] közel 1 millió köbméternyi, veszélyes anyagnak számító [2] folyékony lúgot tárolt a balesetet okozó X. kazettában. A nagyszámú sérülést és halálos áldozatot a környéket elöntő maró lúgos folyadék okozta, pedig a cég számára előírás volt a víz- és lúgtartalom csökkentésével járó technológia alkalmazása, és az engedélye nem veszélyes hulladék tárolására szólt.

2006-ban a MAL Zrt. egységes környezethasználati engedélyt kapott (10897/05), [3] melyben a X. kazetta „nem veszélyeshulladék-tárolóként” lett besorolva. [4] Korábban felmerült a veszélyeshulladék-lerakóként való besorolás, ám a Környezetvédelmi felügyelőség egy szakvélemény alapján elfogadta, hogy a tárolt hulladék nem veszélyes hulladék, mert a vörösizap és annak lúgossága „Fiziko-kémiai mutatóit tekintve távol esik azoktól a mutatóktól, melyek egy veszélyes mintát jellemeznek.” [5] A szakvélemény leírja továbbá, hogy az izsapokat „nátron- és víztartalom csökkentés” után kell tárolni. Az engedély is úgy rendelkezik, hogy a vörösizap mellett a nátronlúg semlegesítése után keletkezett szennyvíziszap kerülhet a tározóra. [3] A szakvéleményben és a Környezetvédelmi Felügyelőség vonatkozó dokumentumában is szerepel, hogy a lúgot visszanyerik a tározóból. [6]

A baleset bekövetkeztekor ehhez képest közel egymillió köbméter folyékony lúg volt a tározón, [1] és a minták lúgossága két nagyságrenddel (legalább százszorosan) haladta meg a veszélyességi értéket. [7] Az ügy kapcsán az alapvető jogok biztosa kimondta: „A felügyelőség egyértelműen jogellenesen járt el akkor, amikor kizárólag a vörösizapról – mint nem veszélyes hulladékról – vett tudomást, és figyelmen kívül hagyta az ott tárolt tömény lúgot, a nátrium-hidroxidot.” [8] A katasztrófát követően az Európai Bizottság kijelentette, hogy „a Bizottság úgy ítéli meg, hogy ezt a hulladékot – tekintettel annak rendkívül maró jellegére – veszélyes hulladékként kellett volna besorolni.” [9]

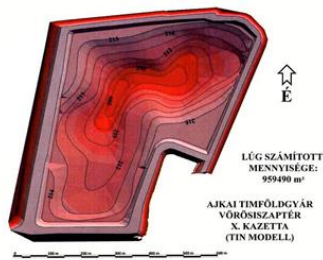
Az engedély 2010-es módosítása (7613/2010 határozat) [10] utal arra a tényre, hogy a MAL Zrt. lerakna lúgot és egyben savat is a tározóra, ám nem esik szó a nedves tárolásról és arról, hogy a MAL Zrt. érdemben változtatna az általa alkalmazott technológián. A gyakorlati tapasztalatok azonban azt mutatták, hogy a vörösizappal keveredett folyékony maró lúg árasztotta el a környéket. Azaz az alacsony nedvességtartalmú vörösizap tárolására engedéllyel rendelkező tározóban nagy mennyiségű folyadékot és lúgot is tároltak. Az ügyészség szerint a katasztrófa bekövetkeztekor „a tározóban lévő víz mennyisége kétszerese volt a megengedettnek”. [11] Az ügyben megszólalt igazságügyi szakértő szerint „a kolontári zagyttározó tragikus gátszakadását – tanúkkal és tényadatokkal bizonyítottan – a túltöltés eredményezte.” [12]

Kiemelendő még, hogy a MAL Timföld Kft. „Vörösizaptárség katasztrófa megelőzési és elhárítási terve” gátszakadás esetén csak maximum 400 ezer köbméter kijutó anyaggal számolt. [13]

A Greenpeace érthetetlennek tartja, hogy a hatóságok miért engedték, hogy a tározót nagy mennyiségű lúggal és folyadékkal töltsék meg. Amennyiben a tározóban csak szilárd halmazállapotú anyag lett volna, a maró vörös ár nem hömpölyöghetett volna két méter magasan, kilométereken át, tíz ember halálát és sok tízmilliárdos kárt okozva.

Jegyzetek:

[1] A Kolontár melletti vörösizap-tározó átszakadása miatt bekövetkezett környezeti katasztrófával kapcsolatos felelősség feltárását és a hasonló katasztrófák jövőbeni megakadályozását célzó országgyűlési vizsgálóbizottsága vizsgálatának eredményéről szóló jelentés a BME számításaival: <http://www.parlament.hu/irom39/04795/04795.pdf> (A nátronlúg jelenléte a gátszakadást megelőző időszakban: 30-31. o.)

- [2] A veszélyes anyagok osztályozására, csomagolására és címkézésére vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló 67/548/EKG tanácsi irányelvnek a műszaki fejlődéshez történő huszonnyolcadik hozzáigazításáról szóló 2001/59/EK bizottsági irányelv értelmében „valamely anyag vagy készítmény akkor is maró hatásúnak minősül, amennyiben az eredmény előre jelezhető, például 2 vagy annál alacsonyabb, illetve 11,5 vagy magasabb pH-értékű erősen savas vagy lúgos reakciókból.” <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2010-011083&language=HU>
- [3] 10897/05 „A hulladéklerakó telepen az Rt. tevékenysége során keletkező vörösiszap és a nátronlúg tartalom semlegesítése során keletkező szennyvíziszap kerülhet lerakásra.”
A MAL Zrt. engedélyének 9.02 pontja hangsúlyozza, hogy „A szállítózivék a szilárd anyag kiülepedése után a technológiai folyamatba kerülnek visszavezetésre”, továbbá hogy a „szennyvízkezelés lényege a nátronlúg tartalom semlegesítése”.
[https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/1_\(10897-05\)%2012785-06.pdf](https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/1_(10897-05)%2012785-06.pdf)
- [4] A nem veszélyes hulladékként való besorolás folytán lényegesen enyhültek a lerakásra és az ellenőrzésére vonatkozó követelmények, ugyanis veszélyes hulladék lerakása kizárólag veszélyeshulladék-lerakón lehetséges, az engedélyezés szigorúbb, több szakhatóságot kell bevonni, gyakoribbak az ellenőrzések.
- [5] Műszaki vélemény a MAL Zrt. Ajkai Timföldgyárában az üzemindításról napjainkig keletkező vörösiszap környezetvédelmi rendszerrel ellátott lerakójának, illetve az abban tárolt iszapnak „környezeti hatás” szerinti minősítéséhez, 13. oldal.
Összefoglalás. A műszaki véleményt készítette: dr. Szépvölgyi János, az MTA Kémiai Kutatóközpont Intézet igazgatója, dr. Rédey Ákos, a Veszprémi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, és dr. Egyházy Tibor alprojektvezető, 2003. június 24.
[https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/6\)%2030010-77-2003%20\(mell%C3%A9klet\).pdf](https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/6)%2030010-77-2003%20(mell%C3%A9klet).pdf)
- [6] „...a technológia minden fázisában nátrium-hidroxid tartalmú oldatokkal, zárt körfolyamat megvalósítva folyik a termelés ... a vörösiszap kazettáról visszaforgatott semlegesített retúrvicek is.” (2003. július)
[https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/8\)%2030010-89-2003.pdf](https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/8)%2030010-89-2003.pdf)
- [7] Janez Potočnik az Európa Parlamentnek írt válaszában írja, hogy „...a baleset következtében vörösiszappal szennyezett folyókban mért pH-szint (amely elérte a 13,8-es értéket) szintén arra utal, hogy a vörösiszapot veszélyes hulladékként kellett volna besorolni.”
2011. március 1., E-011083/2010; <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2010-011083&language=HU>
- [8] http://magyarhirlap.hu/cikk/50568/Minden_letezo_torvenyt_megszegtek
- [9] „A Bizottság úgy ítéli meg, hogy ezt a hulladékot – tekintettel annak rendkívül maró jellegére – veszélyes hulladékként kellett volna besorolni.” <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2010-011083&language=HU>, Janez Potočnik válasza a Bizottság nevében 2011. március 1-én: E-011083/2010
- [10] A KDKTVF határozata a MAL Zrt. környezethasználati engedélyének módosításáról (29357/10, 2010. március 30.) [https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/8_\(7613-10\)%2029357-10.pdf](https://secured-static.greenpeace.org/hungary/PageFiles/748146/8_(7613-10)%2029357-10.pdf)
- [11] <http://24.hu/belfold/2012/09/24/iszapomles-hetfon-kezdozik-a-per/>
- [12] „a kolontári zagytározó tragikus gátszakadását – tanúkkal és tényadatokkal bizonyítottan – a túltöltés eredményezte. 2009. december 31-én engedélyezett mennyiség helyett 135 százalékos mértékű zagy volt a kazettában. A túltöltést a kapzsiság idézte elő – teszi hozzá. Ez abban nyilvánult meg, hogy a »nem veszélyes hulladék tárolóban« egyidejűleg helyezték el a vörösiszap-hulladékot a felhasználandó és így a termelésbe visszaáramoltatni szándékozott maró lúggal és a talajvízből a tározóba beemelt és szintén a termelési folyamatban felhasználni szánt vízzel, amihez egyébként a vízdíj megfizetése nélkül jutottak.” http://magyarhirlap.hu/cikk/50569/A_tultoltes_okozhatta_a_gatszakadast
- [13] „kijutó anyag: 200-300 em3 lúgos víz és 50-100 em3 vörösiszap”
www.vedelem.hu/files/UserFiles/File/konf2011/KIRVEZ/32_JAGER.ppt

2017. január 30.

Simon Gergely

vegyianyag szakértő
Greenpeace Magyarország Egyesület